

НАЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ІНДУСТРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Дикань В. Л., д.е.н., професор (УкрДУЗТ)

Низька дієвість обраної економічної політики розвитку України і неефективна модель зростання українського промислового комплексу призвели до суттєвого скорочення виробничих потужностей промисловості, зростання кількості збанкрутілих підприємств та скорочення рівня зайнятості в стратегічних для економіки країни галузях і, як результат, деіндустріалізації та витіснення вітчизняного товаровиробника як з внутрішнього, так і з світового ринку. Відродити національну економіку і забезпечити інноваційно-інвестиційну відбудову промисловості України можливо за рахунок застосування апробованих країнами-лідерами економічного розвитку інструментів підтримки інноваційно-підприємницької активності в стратегічних галузях народного господарства, а саме розбудови національної системи індустріальних парків. Проаналізовано обсяг та структуру мінерально-сировинної бази регіонів і встановлено, що Україна володіє потужним природно-ресурсним потенціалом, ефективне використання якого сприятиме повноцінному ресурсному забезпеченню промислового сектору країни. Розкрито ознаки деіндустріалізації промисловості, серед яких: зменшення обсягів обробної промисловості; зростаючий рівень зношеності основних індустріальних активів і стагнуючий інвестиційний процес; структурне спрощення економіки України, зниження рівня її технологічності; погіршення товарної структури експорту; стагнуючий інноваційний процес. Досліджено сучасний стан розвитку індустріальних парків в Україні, що дозволило дійти висновку щодо низької ефективності їх функціонування і наявності низки проблем, які обмежують повноцінну реалізацію індустріального потенціалу української держави. Вивчено світовий досвід розвитку індустріальних парків і розкрито ключові інструменти державної підтримки їх розбудови. Встановлено, що найбільш прогресивною формою організації індустріальних парків в Україні має стати модель, що передбачає розбудову сучасних науково-виробничих майданчиків з комплексною інфраструктурою обслуговування, в межах яких проводитимуться інноваційні дослідження, забезпечуватиметься їх комерціалізація та втілення цих інноваційних рішень в серійне виробництво. Розроблено організаційно-управлінську модель створення індустріального парку, в основу якої покладено принципи галузевої спеціалізації та інтеграції осередку генерації знань, середовища їх технологізації і каталізації розвитку. Розкрито основні шляхи реалізації стратегії розбудови національної системи індустріальних парків в Україні. Доведено, що створені за запропонованою моделлю індустріальні парки стануть дієвим інструментом стимулювання процесів інноваційної та економічної активності в регіонах та країні в цілому.

Ключові слова: *природно-ресурсний потенціал, деіндустріалізація, індустріальні парки, організаційно-управлінська модель, промисловий симбіоз.*

NATIONAL MODEL OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF THE COUNTRY: ORGANIZATIONAL AND MANAGERIAL ASPECT

Dykan V., Doctor of Economics, Professor (USURT)

The low efficiency of the chosen economic policy of development of Ukraine and the inefficient growth model of the Ukrainian industrial complex led to a significant reduction in the production capacity of industry, an increase in the number of failed enterprises and a reduction in the level of employment in strategic sectors for the country's economy and, as a result, deindustrialization and displacement of domestic producers from both the domestic and global markets. It is possible to revive the national economy and ensure the innovation and investment restoration of the Ukrainian industry through the use of tools tested by the leading countries of economic development to support innovation and entrepreneurial activity in strategic sectors of the national economy, namely, the development of the national system of industrial parks. The volume and structure of the mineral resource base of the regions are analyzed and it is established that Ukraine has a powerful natural resource potential, the effective use of which will contribute to the full resource provision of the country's industrial sector. The signs of deindustrialization of industry are revealed, including: a decrease in the volume of manufacturing industry; a growing level of wear and tear of the main industrial assets and a stagnant investment process; structural simplification of the Ukrainian economy, a decrease in the level of its manufacturability; deterioration of the commodity structure of exports; a stagnant innovation process. The article examines the current state of development of industrial parks in Ukraine, which allowed us to conclude that their functioning is low and there are a number of problems that limit the full realization of the industrial potential of the Ukrainian state. The world experience in the development of industrial parks is studied and key tools of state support for their development are revealed. It is established that the most progressive form of Organization of industrial parks in Ukraine should be a model that provides for the development of modern research and production sites with a comprehensive service infrastructure, within which innovative research will be conducted, their commercialization and implementation of these innovative solutions in mass production will be ensured. An organizational and managerial model for creating an industrial park has been developed, which is based on the principles of industry specialization and integration of the knowledge generation cell, the environment for their technologization and development catalysis. The main ways of implementing the strategy for the development of the national system of industrial parks in Ukraine are revealed. It is proved that industrial parks created according to the proposed model will become an effective tool for stimulating the processes of innovation and economic activity in the regions and the country as a whole.

Keywords: *natural resource potential, deindustrialization, industrial parks, organizational and managerial model, industrial symbiosis.*

Постановка проблеми. Сьогодні економічна криза в Україні та серйозні деструктиви розвитку промислового комплексу вказують на недовір'я до початкового етапу творення української державності економічної політики розвитку країни. Прийнята до реалізації модель розвитку українського промислового комплексу за роки

незалежності країни зазнала повного краху. Як наслідок, сьогодні виробничі потужності промислового комплексу України в порівнянні з дореформаційним періодом зменшилися в сотні разів, має місце значне зростання кількості збанкрутілих підприємств та скорочення рівня зайнятості в промисловості. Головними трендами промисловості

України залишаються деіндустріалізація і витіснення вітчизняного товаровиробника як з внутрішнього, так і з світового ринку. Поступова втрата найпотужнішого промислового потенціалу супроводжується гіпертрофованою енерго-сировинною спрямованістю промислового виробництва, що негативно впливає на добробут держави та в цілому не відповідає логіці постіндустріального суспільства.

Відродити могутність національної економіки і створити плацдарм для економічного тріумфу нашої держави на глобальній арені можливо і необхідно за рахунок застосування визнаних та апробованих країнами-лідерами економічного розвитку інструментів підтримки інноваційно-підприємницької активності в стратегічних галузях народного господарства. В основу інноваційно-інвестиційної відбудови промисловості України на принципах високотехнологічного прориву слід покласти багатопільове комплексне завдання розбудови національної системи індустріальних парків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню потенціалу індустріальних парків як базису відбудови промислового сектору і забезпечення економічного відродження України присвятили дослідження такі вітчизняні вчені, як В. Власюк, О. Собкевич, А. Шевченко, В. Русан, О. Долженков, А. Павлюк, О. Єгорова, К. Маркевич та ін. [1-4]. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених, слід вказати на те, що недостатньо розглянутим залишається питання формування організаційно-управлінського базису створення індустріального парку на принципах галузевої спеціалізації та інтеграції осередку генерації знань, середовища їх технологізації і каталізації розвитку.

Метою статті є дослідження світового та вітчизняного досвіду розбудови індустріальних парків і формування організаційно-управлінської

моделі створення такого роду індустріально-інноваційної інфраструктури в Україні.

Виклад основного матеріалу. Україна володіє потужним природно-ресурсним потенціалом, що визначається її природним капіталом. Вартість природного багатства України (за оцінками ДУ ІЕПСР НАН України [5]) орієнтовно визначено в розмірі 133 млрд дол., з яких на водний капітал припадає 6,4 % (8,6 млрд дол.); земельний – 44,7 % (59,5 млрд дол.); лісовий – 8,0 % (10,6 млрд дол.); мінеральний – 24,8 % (32,9 млрд дол.), екосистемний капітал – 16,1 % (21,4 млрд дол.).

Основу природно-ресурсного потенціалу України становлять земельні та мінерально-сировинні ресурси. При цьому земельний капітал є головним ресурсом, мінеральний – відіграє провідну роль у формуванні виробничого потенціалу держави, водні та лісові ресурси – мають важливе структуроформуюче і допоміжне значення для національного господарства, створюючи екосистемний ресурс [6].

Структура мінерально-сировинної бази промислових регіонів за ступенем геологічної вивченості та підготовленості родовищ до промислового освоєння в цілому сприяє забезпеченню промисловості багатьма видами мінеральної сировини. Вона включає значні ресурси палива, металевих і неметалевих корисних копалин. У надрах України налічується понад 20 тис. родовищ, і 117 видів мінеральної сировини. Понад 11 тис. родовищ мають промислове значення. Промисловістю освоєно 4,7 тис. родовищ та 99 видів корисних копалин, на базі яких функціонує понад 2 тис. гірничодобувних і збагачувальних підприємств. У значних обсягах видобувається кам'яне вугілля (1,7 % від загального видобутку у світі), товарні залізні (4,5 %) і марганцеві (9 %) руди, уран, титан, цирконій, графіт (4 %), каолін (18 %), бром, нерудної

металургійної сировини (кварцитів, флюсових вапняків і доломітів), хімічної сировини (самородної сірки, кам'яних і калійних солей), облицьовувального каменю (гранітів, габро, лабрадоритів). Країна має достатні можливості для забезпечення власних потреб та експорту таких корисних копалин і продуктів їх переробки, як залізо, марганець, титан, цирконій, калійна сіль, кухонна сіль, бентонітова глина, графіт, каолін, флюсова сировина, глина для вогнетривів, декоративно-облицьовувальні матеріали [6].

Разом з цим найбільшим багатством України є її земельний потенціал, який становить 5,7 % території Європи. Понад 70 % території держави складають сільськогосподарські угіддя. За площею чорноземів (28 млн га) Україна займає четверте місце у світі [7].

Незважаючи на потужну мінерально-сировинну базу, родючі землі, високоцінні водні об'єкти та лісові й екосистемні ресурси, найактуальнішою проблемою національного господарства України є низький рівень загального добробуту в державі. Основна причина такої ситуації полягає у слабкому розвитку обробних потужностей економіки України, інакше кажучи, у її низькій здатності до глибинної переробки сировини та створення товарів з високою доданою вартістю (цінністю).

Сектор переробки відіграє особливу роль в економічній системі країни, оскільки наділений особливою властивістю зв'язувати пов'язувати різні види діяльності у процес створення доданої вартості у тій завершній формі, яка потрібна людині. Цим створюється цінність, що завжди має попит у кінцевого споживача. Розвинений світ це усвідомлює, тому продовжує приділяти активну увагу питанням індустріального розвитку і в наш час це має назву четвертої промислової революції [1]. В Україні ж сектор обробки є найслабшою ланкою економічної системи. За даними Державної служби

статистики України протягом 2007–2021 рр. обсяги виробництва обробної промисловості знизилися на 30 %.

На жаль, наша країна недооцінила та змарнувала успадкований від СРСР промислово-технологічний потенціал, який складав основу її індустріального комплексу: втрачено машинобудівні виробничі кластери, численні конструкторські бюро і науково-дослідні інститути, інтелектуальну власність та робітників, при звичаєних до роботи на промислових об'єктах, тощо. Цей інноваційний і технологічний потенціал фактично ніколи не перебував у полі серйозної уваги і опіки держави, що стало її стратегічною помилкою [1].

Поряд зі зменшенням обсягів обробної промисловості процеси деіндустріалізації, що тривалі роки протікають в країні, мають і низку інших ознак:

1. Зростаючий рівень зношеності основних індустріальних активів і стагнующий інвестиційний процес. Так, за даними Державної служби статистики України [8], ступінь зносу основних фондів у переробній промисловості протягом 2000–2020 рр. зріс майже вдвічі – з 38 до 63 %. У транспортній та енергетичній інфраструктурі зношеність основних фондів становить, відповідно, 84,41 % і 92,5 %.

Загальну деградацію інфраструктури України показово ілюструє стан металофонду, який є головним конструкційним елементом і відображається в основних фондах на всій території держави. Протягом 1991–2018 рр. загальний обсяг металофонду в Україні скоротився з 760 до 550 млн тонн, або з 1,3 до 0,9 тис. тонн/км². Частка металофонду, що повністю відпрацював свій ресурс, зросла до 75 % і нині оцінюється майже в 410 млн тонн. За показником металоємкості території Україна перейшла із групи країн з високим рівнем індустріального розвитку (>1000 тонн/км²) до групи країн із середнім

значенням даного показника (750–1000 тонн/км²) [1]. Старіння основних фондів відбувається на тлі перманентного дефіциту інвестиційних ресурсів, нераціонального розподілу інвестицій за видами промислової діяльності, а також недостатнього виробництва інвестиційних товарів. Близько 30 % капітальних інвестицій у промисловість спрямовуються у добувну галузь (у 2020 р. – 29,2 %), ще близько чверті – у сектори з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (сукупна частка у 2020 р. склала 25,5 %) [2]. Інші ж галузі промислового виробництва потерпають від критичної нестачі інвестиційних ресурсів для підтримки власного розвитку.

2. Структурне спрощення економіки України, зниження рівня її технологічності. Втрачається здатність економіки виробляти індустріальні товари з вищою доданою вартістю, внаслідок чого нині спостерігаємо зростання частки первинного сектору (сільського господарства і добувної промисловості) та скорочення результатів роботи обробної промисловості. Крім того, попри наявність креативних людей, у т. ч. з підприємницьким хистом, а також постійне продукування низки креативних стартапів, істотно погіршилася технологічність обробної промисловості. У технологічній структурі переробної промисловості частка продукції високотехнологічних галузей у 2020 р. складала 4,2 %, середньовисокотехнологічних – 13,7 %, середньонизькотехнологічних – 38,1 %, низькотехнологічних – 43,9 %. Недостатність обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю компенсується у спосіб нарощування її імпорту, що ще більше поглиблює імпортозалежність національної економіки [2].

3. Погіршення товарної структури експорту. У міжнародних ланцюгах вартості Україна дедалі більше

зміщується в сировинну та низькотехнологічну нішу. Так, український експорт продукції обробної промисловості протягом 2007–2018 рр. скоротився на 26 % (із 45,8 до 34,1 млрд дол. США), а його частка в загальному експорті товарів – із 93 % у 2007 р. до 72 % у 2018 р. Водночас обсяги експорту сировини протягом 2007–2018 рр. збільшилися майже в 4 рази (із 3,5 до 13,3 млрд дол. на рік), а їхня частка в загальному експорті – з 7 % до 28 %. Так, частка залізорудної сировини, що переробляється в Україні, в загальному її виробництві скоротилася з 68 % у 2008 р. до 44 % у 2018 р. [1].

Довоєнні показники свідчать, що 42 % загальнонаціонального експорту України становлять продукти аграрного сектору, із них 80 % – сировина. Переробка 30–50 % сировинного експорту може забезпечити Україні щорічний приріст валютної виручки на 30 млрд дол. і додаткове зростання ВВП приблизно на 5 %, а також створити в аграрному секторі близько 25–30 тис. нових робочих місць [9]. Щодо рівня експорту високотехнологічних товарів в Україні, то питома вага продукції з високотехнологічною обробкою у 2020 р. складає лише 5,9 % експорту загальної промислової продукції, що є надзвичайно низьким навіть у порівнянні з середнім показником країн ЄС – 16 % [10]. У свою чергу, індустріальний потенціал генерує зростання ВВП економічно розвинених країн на рівні 15–40 %, сприяючи поряд з цим суттєвому нарощенню прямих інвестицій, значна частина яких спрямовується на забезпечення індустріального розвитку.

3. Стагнуючий інноваційний процес. В Україні частка витрат на інновації в структурі ВВП протягом 2000–2020 рр. знизилася з 1,14 до 0,41 %. Водночас частка обсягу витрат на дослідження та розробки у ВВП у країнах ЄС–27 (за даними 2019 р.) у середньому становила 2,2 %. Перевищення середнього значення даного показника характерне для

Швеції – 3,4 %, Австрії – 3,19 %, Німеччини – 3,18 %, Данії – 2,96 %, Бельгії – 2,89 %, Фінляндії – 2,79 %, Франції – 2,19 %. У Північній Македонії, Румунії, Мальті, Латвії та Кіпрі рівень витрат на дослідження та розробки знаходиться у межах від 0,37 % до 0,64 %. Найбільші значення цього показника мають Ізраїль (4,93 %) та Південна Корея (4,64 %), більше 3 % – Японія (3,24 %) та США (3,07 %), більше 2 % – Китай (2,2 %). Отже, вітчизняна наукоємність ВВП вп'ятеро менше середнього значення цього показника серед країн ЄС, не кажучи вже про провідні країни з рівнем наукоємності в 3 % і більше [11].

Тільки провідними машинобудівними корпораціями світу щорічно витрачається на інновації 5-14 млрд дол., тоді як українські машинобудівні компанії протягом 2007-2018 рр. сумарно витрачали на інновації 100–300 млн дол. на рік, що в сотні разів менше за аналогічні витрати їхніх зарубіжних колег. Такий украї низький обсяг витрат на інновації вказує на відсутність реальної інноваційної діяльності в усіх сегментах українського машинобудування. Фактично, підприємства використовують напрацювання попередніх років, у кращому випадку обмежуючись їх незначним удосконаленням [1].

Для відновлення економіки і нарощення інтелектуального потенціалу нації важливим є приріст населення, особливо працездатного, яке сплачуватиме податки та витратиме зароблені гроші саме в Україні. Негативні тенденції в демографічній сфері ведуть до того, що скорочуються обсяги самої економіки, зменшується внутрішній ринок, а відповідно знижується споживання і виробництво.

Нині склалася критична демографічна ситуація в Україні, і за прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень, найближчими роками нашій країні загрожуватиме

демографічна криза. Станом на 1992 р. в Україні проживало 51,7 млн осіб. За десять років, до 2002 р., чисельність населення скоротилася до 48,24 млн осіб. До 2019 р. населення України скоротилося до 41,98 млн осіб без урахування окупованих територій. У 2021 р. українців стало ще менше – 41,42 млн осіб. Станом на початок 2022 р., без урахування даних з окупованих територій, в Україні чисельність населення склала 40,9 млн осіб, тобто з 1992 р. населення скоротилося на 20,9 %. У листопаді 2021 р. в ООН заявляли, що населення України скорочується одним із найшвидших темпів у світі. В Інституті демографії та соціальних досліджень припускають, що, внаслідок зростання смертності, зниження народжуваності та міграції, населення України до 2030 р. скоротиться до 35 млн осіб – і це ще оптимістична оцінка [12].

Негативний вплив на розвиток економіки України мають і міграції. Відповідно до даних Міністерства закордонних справ України, станом на 1 лютого 2023 р. загальна кількість громадян країни, які перебувають за кордоном, становила майже 8 млн осіб, із яких дорослих громадян – близько 5,84 млн осіб. Переважна кількість українських громадян, які виїхали за кордон, – жінки та діти (за даними британського видання *The Guardian* – 90 %). Згідно з результатами соціологічного опитування більшість українських громадян, котрі виїхали за кордон, – люди працездатного віку: 30–39 років – 42 %, 40–49 років – 29 %; 83 % респондентів мають вищу або незакінчену вищу освіту; 30 % українських біженців є висококваліфікованими фахівцями; 12 % – кваліфіковані працівники; 14 % – керівники підприємств або підрозділів, а також 14 % – підприємці [13].

З часом частина українських мігрантів почала працевлаштовуватися на нових місцях проживання, що покращувало динаміку виробництва товарів та послуг, а також посилювало

конкуренцію на місцевих ринках праці. Так, у червні 2022 р. у Німеччині було зареєстровано 350 тис. українців, які шукали роботу. До жовтня працевлаштувався кожен десятий з них. У Польщі з 1,2 млн українців, які отримали номери соціального страхування (необхідна умова для офіційного працевлаштування в країні), половина знайшла роботу. За розрахунками Європейського центрального банку, від 25 % до 55 % українських вимушених мігрантів працевлаштуються або активно шукатимуть роботу в країнах-реципієнтах. Це збільшить робочу силу ЄС на 0,2-0,8 % або на 0,3-1,3 млн осіб [14]. Відтак, біженці з України можуть стати поштовхом для розвитку економік окремих країн ЄС, а не для економічного зростання української держави. Особливої загрози набуває той факт, що понад 1 млн дітей та студентів перебуває наразі за кордоном [15], що суттєво скорочує і майбутній трудовий потенціал країни.

В Україні загалом, як свідчать опитування, роботу мають близько 60 % людей працездатного віку. Національний банк України дає загальний показник безробіття на рівні 25-26 %, тобто 2,9 млн осіб [16]. Значні зміни відбулися і в доходах українців. Попри те, що Державна служба статистики України припинила публікувати дані щодо середньої зарплати, за даними пенсійного фонду можна зробити висновок, що номінальна зарплата станом на осінь 2022 р. зменшилася на 5 %, а реальна (з урахуванням інфляції) – на понад 20% [17]. Поточні грошові доходи населення не забезпечують покриття споживчих витрат. Отже, і надалі посилюються процеси стагфляції і рецесії в економіці України.

Таким чином, при наявному потужному природно-ресурсному потенціалі процес негативної деіндустріалізації фактично призвів до формування в Україні «економіки бідності», яка характеризується

виробництвом сировини на експорт (насамперед аграрної) і покриттям імпортом попиту на індустріальну продукцію. Така модель призводить до подвійних втрат для економіки України: по-перше, через невиправдано високий імпорт необхідних компонентів для вирощування сільськогосподарської сировини, по-друге, внаслідок експорту цієї сировини в необробленому вигляді замість експорту продуктів її переробки.

Однак, необхідно враховувати, що Україна має сильні й усе ще збережені традиційні можливості для розвитку, а саме: доступну власну сировину, зокрема, руду та продукцію рослинництва (багатий родючий чорнозем та сприятливий клімат), збільшення перероблення якої допоможе змінити сировинний характер економіки; диверсифіковане виробництво, що дає змогу направити енергію зростання одних галузей на розвиток та створення інших, а також модернізація якого в багатьох секторах потребує не створення виробничих циклів «із нуля», а лише переоснащення та розширення окремих ліній виробництва; географічне розташування, що сприяє реалізації швидкої логістики і, відповідно, експортного потенціалу до країн Європи; високий інтелектуальний капітал країни, який у тісній кореляції з виробництвом може забезпечити впровадження сучасних технічних та технологічних інноваційних розробок.

Отже, першочерговим завданням економічної політики нашої держави має стати формування точок індустріального зростання економіки України шляхом розвитку індустріальних парків, створення яких сприятиме індустріалізації економіки та технічному переоснащенню виробництва, залученню інвестицій, збільшенню зайнятості населення, збалансованому регіональному розвитку, підтримці місцевих виробників, зростанню малого та середнього підприємництва в країні.

Економічна теорія розглядає

індустріальний парк як територію, виділену при плануванні міста для промислового розвитку. У Законі України «Про індустріальні парки» дане поняття трактується як «визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів (крім захоронення відходів), а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій на умовах, визначених цим Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку» [18].

Формально індустріальні парки в Україні функціонують уже 10 років і станом на 1 січня 2023 р. в державному реєстрі індустріальних (промислових) парків зареєстровано 60 таких об'єктів

(рис. 1), з яких 57,14 % – комунальних; 37,5 % – приватних; 3,57 % – змішаних; 1,79 % – державних. Найбільша кількість парків розташована в Київській (12 парків, 20 % від їх загальної кількості) і Львівській областях (11 парків, 18,2 % відповідно) [19].

Навіть в умовах воєнного стану в Україні, у 2022 р. перелік індустріальних парків поповнився новими суб'єктами. Протягом 2022 р. ініційовано створення 14 індустріальних парків, з яких 9 – включено до державного реєстру (15 % від загальної кількості): «Марамуреш» (Закарпатська обл.); «Л-ТАУН ПАРК» (Київська обл.); «Енергія Буковини» (Чернівецька обл.); «Хотин Invest» (Чернівецька обл.); «Малин-Захід» (Житомирська обл.); «Володимир» (Волинська обл.); «Еко-смарт індустріальний парк «ГАЛІТ» (Львівська обл.); «Західноукраїнський промисловий ХАБ» (Тернопільська обл.); «Ужгород» (Закарпатська обл.) [19].

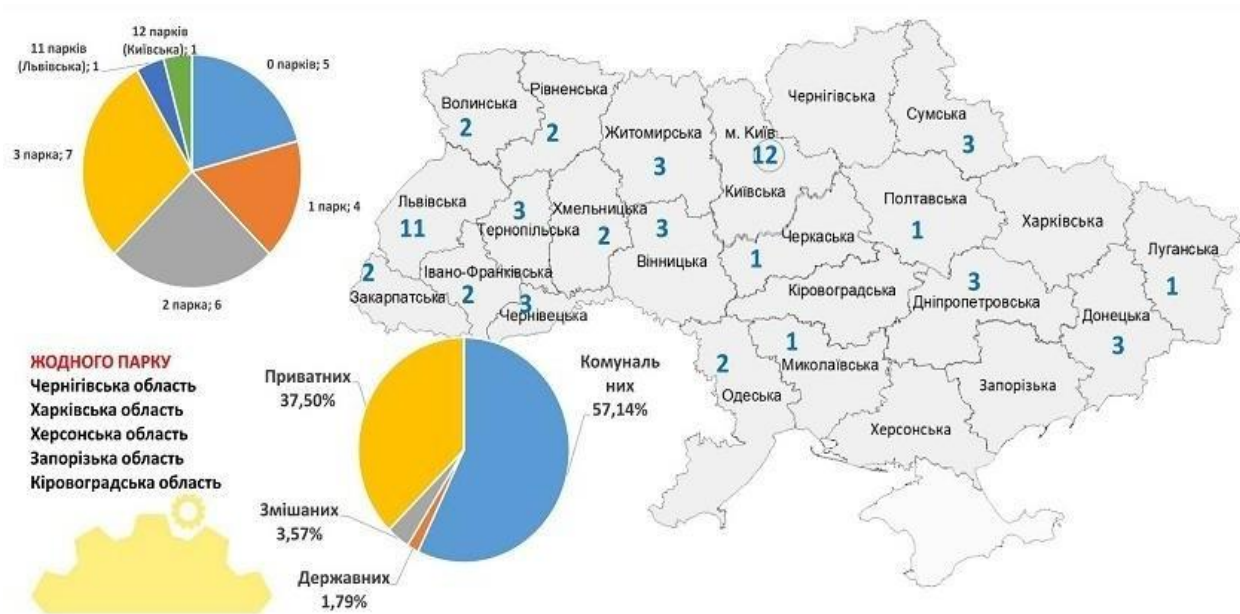

Рис. 1. Регіональна структура індустріальних парків України [19]

У значній мірі пошквалено процесів розбудови індустріальних парків сприямили нормативно-правові зміни 2021-

2022 рр., які законодавчо закріпили інструменти державного стимулювання процесів створення індустріальних парків

у країні. Зокрема у 2021 р. шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про індустріальні парки» було закріплено здійснення компенсації витрат на підключення і приєднання до інженерно-транспортних мереж, а також надання податкового й митного стимулювання, що дало поштовх для розвитку концепції індустріальних парків. У свою чергу, у липні 2022 р. було законодавчо закріплено податкові та митні пільги для учасників індустріальних парків, зокрема: звільнення від податку на прибуток на 10 років за умови реінвестування тієї частини прибутку, яка звільнена від оподаткування; звільнення від імпортного ПДВ і мита на обладнання для виробництва без права відчуження цього обладнання впродовж 5 років; право органів місцевого самоврядування встановлювати пільгові ставки на податок на нерухоме майно, плату за землю, земельний податок [20].

Детальний аналіз статистичних даних дозволив виявити певний парадокс в тенденціях розвитку системи національних індустріальних парків – при зростанні їх загальної кількості не збільшилася кількість парків, що мають активних резидентів. Обумовлене це низкою проблем, які, не зважаючи на істотні позитивні зміни у вітчизняному законодавстві, є сталими протягом багатьох років. Серед них слід відмітити наявний загальний незадовільний стан підготовки індустріальних парків, включених до державного реєстру – у переважної їх більшості відсутня належна зовнішня інфраструктура та облаштування території. Достатній рівень забезпечення інженерно-транспортною інфраструктурою мають лише 8 індустріальним паркам (Соломоново, Мироцьке, Вінницький, Вінницький кластер холодильного машинобудування,

Ланнівський, Спарроу Парк Львів, Л-Таун, Біла Церква), а всі інші (52 парки) перебувають лише на початкових етапах робіт зі створення інфраструктури й облаштування території.

Пов'язано це перш за все з тим, що 35 % індустріальних парків не мають в своєму складі керуючих компаній, здатних забезпечити їх розвиток та обслуговування, компетентно облаштувати інфраструктуру та здійснювати ефективне управління. Проведення відповідного комплексу заходів щодо подолання наявних проблем потребує залучення значних обсягів ресурсів упродовж тривалого часу (не менше 2-х років). Лише після цього можна буде залучати на територію індустріальних парків нових резидентів.

Кількість парків, що наразі мають зареєстрованих резидентів є критичною (12 або 20 % від загальної кількості парків), а господарська діяльність фактично провадиться лише одним учасником (рис. 2) – Вінницький кластер холодильного машинобудування. До запровадження воєнного стану господарська діяльність здійснювалася ще у парках Свєма (м. Шостка), Ланнівський (Полтавська область), Біла Церква (на ділянці, яка не включена в Реєстр), але, на жаль, результативність їх діяльності є невтішною [21].

Не виконуються в повному обсязі й правові умови забезпечення господарювання індустріальних парків. Станом на січень 2023 р. у 9 парках не укладені договори про створення та функціонування індустріального парку, а це повинно бути виконано протягом двох років з дня прийняття рішення про його створення (передбачено пунктом 3 частини першої статті 16 Закону України «Про індустріальні парки»).

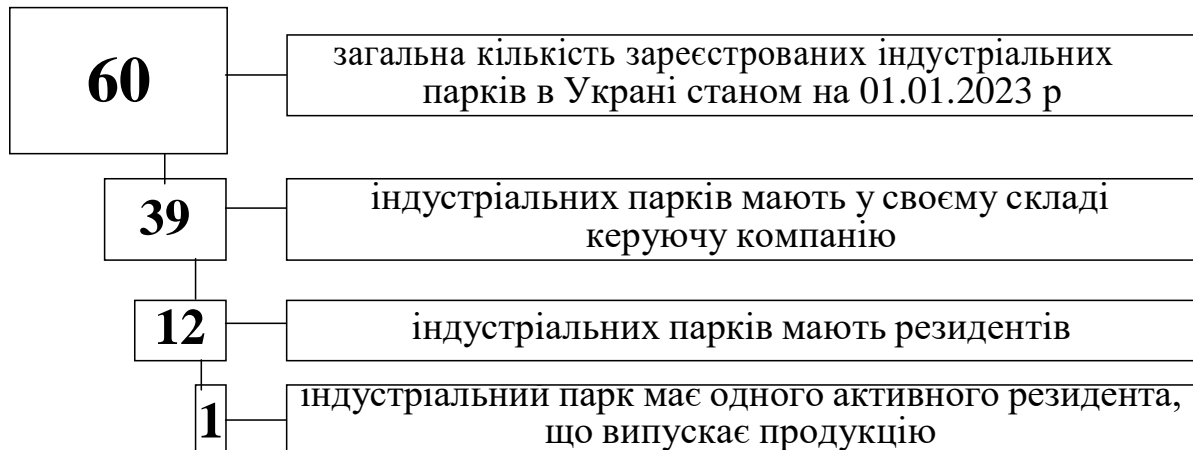

Рис. 2. Результати створення комплексу національних індустріальних парків станом на 01.01.2023 р. (побудовано на основі даних джерела [21])

Відповідно до Закону керуючі компанії та ініціатори створення індустріальних парків зобов'язані щопівроку подавати уповноваженому державному органу звіти про їх функціонування. За II півріччя 2022 р. подано звіти щодо результатів діяльності 46 парків (з них з порушенням терміну подання – 19), що свідчить про незадовільний рівень якості апарату управління і безрезультативність їх діяльності [21].

Поряд із проблемами організаційно-управлінського характеру в діяльності індустріальних парків наявні труднощі й з фінансуванням. Постійний дефіцит державного бюджету обмежує інвестиційні можливості держави фінансово підтримувати процеси створення та розвитку індустріальних парків, а політична та економічна нестабільність на фоні збереження корупційних ризиків значно знижує привабливість таких проектів для інвесторів. Загалом з початку створення індустріальних парків заходи з їх облаштування профінансовані на суму 1644,41 млн грн (переважно це кошти ініціаторів створення приватних індустріальних парків та керуючих компаній індустріальних парків – 1432,223 млн грн, решта (212,186 млн грн) – кошти місцевих та державного бюджетів). У 2022 р. на облаштування

території індустріальних парків залучено 262,8 млн грн (у тому числі кошти місцевих бюджетів – 9 млн грн, кошти з інших джерел (переважно кошти ініціаторів створення приватних індустріальних парків та керуючих компаній індустріальних парків) – 253,8 млн грн) [21].

Видатки з державного бюджету на облаштування індустріальних парків у 2022 р. не здійснювалися. Субвенцію з державного бюджету у розмірі 400 млн грн місцевим бюджетам на стимулювання розвитку індустріальних парків було скорочено постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2022 р. № 245 «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» [21].

Через наявність численних проблем фундаментального характеру не забезпечується досягнення очікуваних економічних результатів від функціонування індустріальних парків. Так у 2022 р. в їх межах створено лише 116 нових робочих місць (6 робочих місць – керуючими компаніями, 78 – учасниками індустріальних парків, 32 – іншими суб'єктами), а в цілому в 60-ти індустріальних парках створено 935 робочих місць за весь період їхнього існування. Вкрай незадовільними є й показники виробничої діяльності діючих індустріальних парків: у 2022 р. обсяг виробництва продукції становив

271,169 млн грн, з якої експортовано – 234,367 млн грн. Випуск та експорт продукції здійснювався лише одним учасником індустріального парку [21].

Отже, попри наявність такої кількості індустріальних парків, успішність їх функціонування вкрай низька. І досі відсутні результативні проекти, реалізовані в межах індустріальних парків. Причин такої негативної динаміки доволі багато, ключовими з них є: відсутність дієвих інструментів державного стимулювання облаштування та функціонування індустріальних парків, у т. ч. фінансових та митних стимулів, низька зацікавленість інвесторів у реалізації проектів у межах правового режиму індустріальних парків, забюрократизованість і корумпованість системи державного регулювання процесів створення і розвитку індустріальних парків. На сьогодні до перелічених бар'єрів створенню такого роду інноваційної інфраструктури додалися і виклики, зумовлені активними бойовими діями, нестабільною воєнно-політичною та соціально-економічною ситуацією в країні [22].

Зважаючи на наявність низки проблем щодо створення індустріальних парків і нереалізованість їх потенціалу в аспекті відродження промислової могутності України, важливим є вивчення світового досвіду розбудови індустріальних парків, загальна кількість яких у світі за даними UNIDO перевищує 15 тис. суб'єктів [3]. Серед країн, які активно застосовують індустріальні парки в якості інструменту підтримки власного індустріального розвитку, варто виділити США, де наразі створено і функціонує понад 400 таких структур, у Китаї – 628, Південній Кореї – 1238, Туреччині – 346, Німеччині – понад 200, Угорщині – 180, В'єтнамі – 326, Польщі – 77 промислових і технологічних парків [23]. Яскравим прикладом успішної розбудови індустріальних парків у США, окрім відомої у світі Кремнієвої долини, є створення приватного індустріального

парку Tahoe-Reno Industrial Center (TRI), резидентами якого є такі відомі компанії, як Tesla Gigafactory, Panasonic, Google, Blockchains, Walmart та Switch тощо. Однією з ключових переваг індустріального парку є потужна інфраструктура: електростанція компанії Berkshire Hathaway, доступ до трансконтинентальної автомагістралі I-80 і залізничної лінії Union Pacific Intercontinental. У 2017 р. компаніями Tesla та Panasonic побудовано найбільший завод з виробництва літійонних акумуляторів. Цікавим є факт, що для залучення компанії Tesla місцевими органами влади було висловлено пропозицію щодо надання «податкової знижки» у розмірі 1,2 млрд дол. строком на 20 років [24], [25].

У свою чергу, в Угорщині налічується понад 180 індустріальних парків, в яких працює близько 3 тис. компаній та 171 тис. співробітників. Завдяки діяльності таких інноваційних структур у країні залучено 4,1 млрд дол. інвестицій, забезпечується 25 % загального обсягу промислового виробництва і 40 % експорту промислової продукції [4]. У Польщі на території спеціальних економічних зон працюють 77 промислових і технологічних парків, компаніями-резидентами яких створено 186 тис. робочих місць, а обсяг інвестицій сягає більше 20 млрд євро. У Чехії інвестори в межах індустріальних парків вклали в створення нових виробництв понад 9 млрд. євро, забезпечивши робочими місцями понад 70 тис. осіб [23]. Значних успіхів у розбудові індустріальних парків досягла і Словаччина: при чисельності населення у 5 млн осіб на її території функціонує 77 парків, в яких створено майже 64,5 тис. нових робочих місць. Їх ключовими резидентами є: Foxconn Slovakia, Jaguar Land Rover Slovakia, Getrag-Ford, Minebea Mitsumi, BASF, Samsung, Arcelor Mittal, Johnson Controls, Volkswagen, KIA, Amazon [26].

У свою чергу, у Туреччині створено 346 індустріальних парків, в яких зосереджено понад 80 % прямих іноземних інвестицій, діють понад 50 тис. підприємств-резидентів, створено більше 1 млн робочих місць. Саме завдяки діяльності індустріальних парків забезпечено зростання ВВП та обсягу експорту продукції в більше ніж 3 рази. У Південній Кореї станом на кінець 2020 р. діяло 1238 індустріальних парків із загальною кількістю резидентів у 97,4 тис. компаній, які забезпечили робочими місцями 2,2 млн осіб, згенерували близько 80 % національного експорту та 70 % промислового виробництва [24].

Значний досвід розбудови індустріальних парків на сьогодні має і Китай, з ініціативи якого створено такі структури не лише на національному та регіональному рівні, а й у рамках співпраці з іншими країнами світу. З моменту створення першого індустріального парку Шекоу в Китаї у 1979 р. їх мережа невпинно розвивалася і станом на жовтень 2019 р. у Китаї налічувалося 628 індустріальних парків національного рівня та 2053 – регіонального рівня [27].

З відкриттям Китаю для іноземних торгівлі та інвестицій пілотні спеціальні економічні зони (СЕЗ) дали миттєвий результат: у 1981 р. на 4 СЕЗ припадало 59,8 % від загального обсягу іноземних інвестицій в Китай (265 млн дол.), з яких 50,6 % надійшло в Шеньчжень. У 1985 р. накопичені інвестиції в чотирьох СЕЗ становили 1,17 млрд дол., що складало 20 % від їх сукупного обсягу в Китаї. У 2006 р. на 5 початкових СЕЗ припадало 5 % від реального ВВП Китаю, 22 % від загального експорту та 9 % національних надходжень інвестицій. У свою чергу, рівень прямих накопичених інвестицій в економіці Китаю станом на 2010 р. становив 1,1 трлн дол., а на кінець 2022 р. – 2,8 трлн дол. Основна частина іноземного капіталу зосереджена в СЕЗ у високотехнологічних та експорторієнтованих галузях. У 2018 р.

219 національних зон економічного та технічного розвитку і 169 національних зон високотехнологічного промислового розвитку згенерували близько 21,3 трлн юанів (23,7 % ВВП) [28-30].

У провідних країнах світу індустріальні парки створюються з метою підтримки розвитку стратегічно значущих галузей економіки і охоплення нових напрямів інноваційного зростання. Так, у Шанхаї відкрився перший індустріальний парк 5G за участю таких китайських гігантів, як Huawei та SAIC Motor. Його метою є просування технологій зв'язку п'ятого покоління, включаючи безпілотники, «розумні» автомобілі та рішення відеозв'язку. На церемонії відкриття парку у березні 2020 р. близько 42 компаній підписали інвестиційні угоди на загальну суму 13 млрд юанів (близько 1,86 млрд дол.) [31].

Слід звернути увагу й на ініціативу Китаю щодо впровадження засад «зеленої економіки» і розбудови екоіндустріальних парків. Зокрема в Ордосі побудовано перший у світі індустріальний парк, що працює на новітніх вітрових, сонячних і водневих технологіях, допомагаючи розпочати новий промисловий перехід до «нульового викиду». Індустріальний парк, побудований великим вітчизняним бізнесом у сфері екологічних технологій Envision Group, використовуватиме 100-відсоткову відновлювану енергію, включаючи сонячну енергію, енергію вітру та накопичення енергії, для виробництва та експлуатації промисловості з високим енергоспоживанням. Проект містить вітроелектростанцію, а також виробництво акумуляторної та водневої енергії з орієнтовною річною вартістю виробництва 100 млрд юанів (14,5 млрд дол.). Наразі індустріальний парк залучив численні компанії, що займаються розведенням і переробкою в галузі зеленої енергетики, включаючи LONGi Green Energy Technology, Zhejiang Huayou Cobalt і Shanghai Hydrogen Propulsion Technology

Со. Інститут енергетичних досліджень Китайської академії макроекономічних досліджень заявив, що регіони з багатими та недорогими джерелами відновлюваної енергії, включаючи південний захід і три північно-східні регіони, залучать більше галузей промисловості, із зростаючим попитом на скорочення викидів вуглецю [29].

У 2022-2023 рр. зафіксовано тенденцію до подальшого нарощення мережі індустріальних парків в Китаї. Передбачено побудувати 20 індустріальних парків передового виробництва для стратегічних секторів і галузей майбутнього у районах Баоань, Гуанмін, Лунхуа, Лунган, Піншань і Шеньшань мегаполісу Шеньчжень, який називають китайською Силіконовою долиною. Завдяки створенню таких нових точок зростання за попередніми оцінками вдасться досягти збільшення доданої вартості стратегічних секторів, що розвиваються, до рівня вище 1,5 трлн юанів (225 млрд дол.) до 2025 р. Такі стратегічні сектори спеціалізуються на виробництві продукції телекомунікації, напівпровідників та інтелектуальних терміналів і датчиків, програмного забезпечення, роботів, нових джерел енергії, інтелектуальних транспортних засобів, біомедицини тощо. У свою чергу, індустрія майбутнього спрямована на синтетичну біологію, блокчейн, клітини та гени, космічні технології, штучний інтелект, квантові технології [32].

Вражає і кількість індустріальних парків, створених Китаєм в інших країнах: станом на 2018 р. китайськими підприємствами побудовано 113 індустріальних парків у 46 країнах із сукупними інвестиціями у розмірі 36,63 млрд дол., з яких 82 розташовані вздовж країн-учасників проєкту «Один пояс і один шлях» з інвестиціями у розмірі 30,45 млрд дол. [33].

У рамках співпраці з Малайзією було побудовано Малайзійсько-китайський індустріальний парк Куантан

(МСКІР), що має десятирічну історію функціонування, і є одним із найбільших та успішніших спільних підприємств Малайзії та Китаю, залучаючи інвестиції як вітчизняних, так і іноземних компаній. Індустріальний парк об'єднав роботу понад 50 міжнародних компаній і створив понад 10 000 робочих місць для місцевих жителів. Загальний обсяг інвестицій у даний парк оцінюють у 30 млрд малайзійських ринггітів [34, 35].

Слід відзначити і співпрацю Китаю та Африки, що налічує декілька успішних прикладів розбудови зон економічного та торговельного співробітництва: Китайсько-Єгипетська зона економічного та торговельного співробітництва TEDA Suez (China-Egypt TEDA Suez Economic and Trade Cooperation Zone), Зона вільної торгівлі Lekki в Нігерії (Lekki Free Trade Zone in Nigeria), Замбійсько-китайська зона економічного та торговельного співробітництва (Zambia-China Economic and Trade Cooperation Zone), промисловий парк Hawassa та промисловий парк Dire Dawa в Ефіопії (Hawassa Industrial Park and Dire Dawa Industrial Park in Ethiopia), міжнародна зона вільної торгівлі Djibouti (Djibouti International Free Trade Zone). Станом на кінець 2021 р. країни Африки побудували, у тому числі в співпраці з Китаєм, 237 індустріальних парків або зон. Майже 60 з них були спроектовані, побудовані або експлуатуються китайськими компаніями [36].

У серпні 2022 р. Ефіопська інвестиційна комісія підписала угоду з китайською компанією WODA Metal Industry Private Limited Company та її партнерами щодо будівництва індустріального парку в Ефіопії вартістю 95 млн дол. Створення такого парку забезпечить робочими місцями до 17 тис. місцевих жителів, а інвестиції досягнуть 400 млн дол. Індустріальний парк WODA збирається виробляти електромобілі, гуму, побутову техніку та енергетичне обладнання, постачати їх на ринки Ефіопії та Східної Африки [37].

Китайські компанії Tianjin TEDA Investment Holding Group та Delong Steel Group New Tianjin Steel підписали в серпні 2022 р. угоду про стратегічне співробітництво для залучення інвестицій у сталеливарні проекти в Саудівській Аравії. Компанії співпрацюватимуть щодо створення індустріального парку з виробництва сталі потужністю 10 млн т на рік у Саудівській Аравії. Оскільки металургійні компанії Китаю за підсумками січня-червня 2022 р. скоротили виробництво сталі на 6,5 % в порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. (до 526,9 тис. т) і відповідно випуск чавуну та готового прокату, тому для Китаю така співпраця є вигідною як в тактичній, так і стратегічній перспективі [38].

Розвивається співпраця Китаю і з європейськими країнами. На сьогодні Німеччина є найбільшим партнером Китаю серед країн ЄС, про що свідчить

обсяг торгівлі між країнами на рівні 297,9 млрд євро у 2022 р. Слід відзначити Китайсько-Німецький індустріальний парк виробництва високоякісного обладнання (Шеньян), який зосереджується на розвитку п'яти основних напрямків: інтелектуального та високоякісного обладнання, виробництва автомобілів, промислових послуг і стратегічної промисловості, що розвивається. Нині в індустріальному парку функціонує понад 470 підприємств, у т. ч. понад 80 німецьких підприємств, серед яких і компанія BMW Тіехі. У 2022 р. обсяг виробництва підприємств парку досягнув позначки в 86,4 млрд юанів, а інвестиції в основний капітал склали 19,5 млрд юанів [39].

Зважаючи на значні перспективи розбудови мережі індустріальних парків країнами застосовується широкий перелік інструментів державної підтримки їх створення (табл. 1).

Таблиця 1

*Інструменти державної підтримки створення індустріальних парків у країнах світу
(систематизовано на основі даних джерел [3, 23, 40, 41])*

Вид інструменту	Країни
1	2
Зниження (відсутність) податку на нерухомість	Знижена ставка: в Чехії, Південній Кореї, Словаччині тощо. Відсутність плати за оренду: в Туреччині, у Польщі (перші чотири роки). <i>В Україні звільнення від земельного податку/нижча ставка податку або орендної плати за землю (за рішенням органу місцевого самоврядування)</i>
Зниження (відсутність) податку на прибуток (корпоративного податку) для компаній-резидентів	У Польщі – звільнення від сплати податку до 10 років або зниження відррахувань на 15-50 % (залежно від регіону, сфери діяльності тощо), у Чехії – на 25 %, а за окремими програмами – звільнення від податку на строк до 10 років, у Словаччині – на 25-35 %, у Туреччині – на 15-55 %. У Китаї перші 10 років відсутній податок на прибуток, у подальшому – знижка 50 %. <i>В Україні компанії звільнені від податку на прибуток на 10 років (з вересня 2022 р.)</i>
Зниження розміру єдиного соціального внеску	Туреччина надає резидентам дисконт на сплату єдиного соціального внеску – до 35 % від розміру інвестицій протягом перших 10 років роботи

Продовження табл. 1

1	2
Інші податкові пільги	Румунія – звільнення від місцевих податків, компанії можуть отримати до 200 тис. євро протягом трьох наступних фінансових років, максимальний бюджет – 2,5 млн дол. або понад 50 % компенсації витрат за проектом, максимальний бюджет схеми – 4,65 млн дол.
Звільнення від ввізного мита на нове обладнання та комплектуючі до нього, а також сплати ПДВ	У Китаї, Туреччині, Південній Кореї, зокрема в останній протягом перших 5 років роботи. <i>В Україні звільнення від ПДВ за ввезення нового устаткування (з вересня 2022 р.)</i>
Компенсація витрат на облаштування інфраструктури	Польща – резиденти можуть отримати компенсацію до 85% витрат на облаштування інфраструктури. <i>Україна – повна або часткова компенсація відсоткової ставки за кредитами на облаштування, здійснення господарської діяльності (з жовтня 2022 р.)</i>
Знижена ставка на комунальні послуги	Туреччина – зниження вартості електроенергії, води, природного газу тощо.
Фінансова допомога	Чехія – гранти до 300 тис. крон (12 тис. дол.) за створення нового робочого місця на території індустріального парку. Польща – підтримка створення нових робочих місць – розмір залежить від проекту і може сягати 15 600 злотих (4 тис. дол.) за одне робоче місце. Словаччина – державна підтримка становить до 50 % від вартості проекту. Діють податкові пільги та преференції для інвесторів залежно від обсягу інвестицій, компенсуються витрати на створення робочих місць та частково капітальні витрати. <i>Україна – надання коштів на безповоротній основі для облаштування парків, забезпечення будівництва об'єктів суміжної інфраструктури (з жовтня 2022 р.), компенсація витрат на приєднання до інженерно-транспортних мереж (з січня 2023 р.)</i>

Отже, світовий досвід вказує на те, що індустріальні парки є зонами забезпечення інноваційного розвитку і залучення інвестицій в реалізацію глибоких структурних перетворень у стратегічних секторах економіки. Ґрунтуючись на цьому та зважаючи на складність соціально-економічного становища України, наша держава сьогодні гостро потребує розбудови національної мережі індустріальних парків, яка дозволила б відродити її індустріальний потенціал, створити сучасну економіку і підвищити добробут громадян.

Найбільш прогресивною формою організації таких індустріальних парків в Україні має стати модель, що передбачає розбудову сучасних науково-виробничих майданчиків з комплексною інфраструктурою обслуговування (під'їзні шляхи, інженерні мережі та системи комунікації), в межах яких проводитимуться інноваційні дослідження, забезпечуватиметься їх комерціалізація та втілення цих інноваційних рішень в серійне виробництво. Це буде свого роду креативне середовище, призначення якого полягатиме у прискоренні інноваційного циклу та

втіленні результатів інтелектуальної діяльності у виробництво.

Організаційно-просторове оформлення індустріальних парків має відбуватися за принципом галузевої спеціалізації і структурно передбачати інтеграцію осередку генерації знань, середовища їх технологізації і каталізації розвитку. Такі індустріальні платформи на своїй території мають включати як безпосередньо промислові зони з залученням виробничих площ, в межах яких і забезпечуватиметься випуск готової для споживання продукції, так і науково-дослідні / інноваційні центри, ІТ-школи та екологічні центри, маркетингові, консалтингові центри й страхові компанії, банки та фінансово-інвестиційні установи, транспортні та експедиторські компанії, складські комплекси та логістичні центри, заклади освіти і лікувально-оздоровчі установи, ряд інших об'єктів соціальної інфраструктури, покликаних підтримувати процеси виробничої реалізації технологічних нововведень та забезпечувати високі стандарти якості життя українських громадян (рис. 3).

Найбільш прийнятними є два шляхи реалізації стратегії розбудови національної системи індустріальних парків в Україні. Перший – полягає у використанні наявних в країні виробничих потужностей та інфраструктури обслуговування і передбачає створення таких парків на базі діючих промислових підприємств, що перебувають в кризовому стані та гостро потребують інвестиційно-інноваційного відродження. Такий підхід до формування національної системи індустріальних парків дозволить не тільки провести релокацію занепадаючих виробничих площ по всій країні, а й значно зекономити обмежені ресурси в процесі їх розбудови. Враховуючи те, що значна частина виробничих баз наразі є технологічно зношеною, а в деяких регіонах й знищена фізично внаслідок ведення активних бойових дій, іншим шляхом розбудови української моделі індустріальних парків

може стати шлях їх створення «з фундаменту», що передбачає зведення виробничої інфраструктури та комунікацій на окремій території, виділеній спеціально під проєкти створення таких інфраструктурних об'єктів. Така стратегія формування індустріальних парків потребує залучення значних ресурсів і зусиль органів управління територіальними громадами та впровадження спеціалізованих державних програм підтримки розбудови цих інфраструктурних об'єктів, адже малий і середній бізнес, що й так в умовах війни знаходиться в стані «виживання», немає реальної можливості інвестувати в розвиток інфраструктури таких парків. Оборонний бюджет України також обмежує інвестиційні можливості держави фінансово підтримувати такого роду проєкти, а тому, враховуючи те, що ці індустріальні майданчики стануть свого роду точками регіонального зростання, саме органи місцевого самоврядування мають стати ключовими ініціаторами та інвесторами створення таких індустріальних зон.

Створені за запропонованою моделлю індустріальні парки стануть дієвим інструментом стимулювання процесів інноваційної та економічної активності в регіонах та країні в цілому, оскільки їх ефективне функціонування дозволить:

по-перше, значно прискорити цикл «інновація-проєкт-виробництво-реалізація» та відродити інноваційно-виробничу діяльність в країні;

по-друге, збільшити притік інвестицій та активізувати інвестиційні процеси в регіонах. За оцінками експертів та практиків кожен долар інвестований в інфраструктуру індустріального парку забезпечує надходження 5-6 доларів приватного капіталу [42];

по-третє, провести ефективну промислову перебудову постраждалих в результатів воєнної агресії регіонів, забезпечивши цим самим їх відновлення та стале зростання;

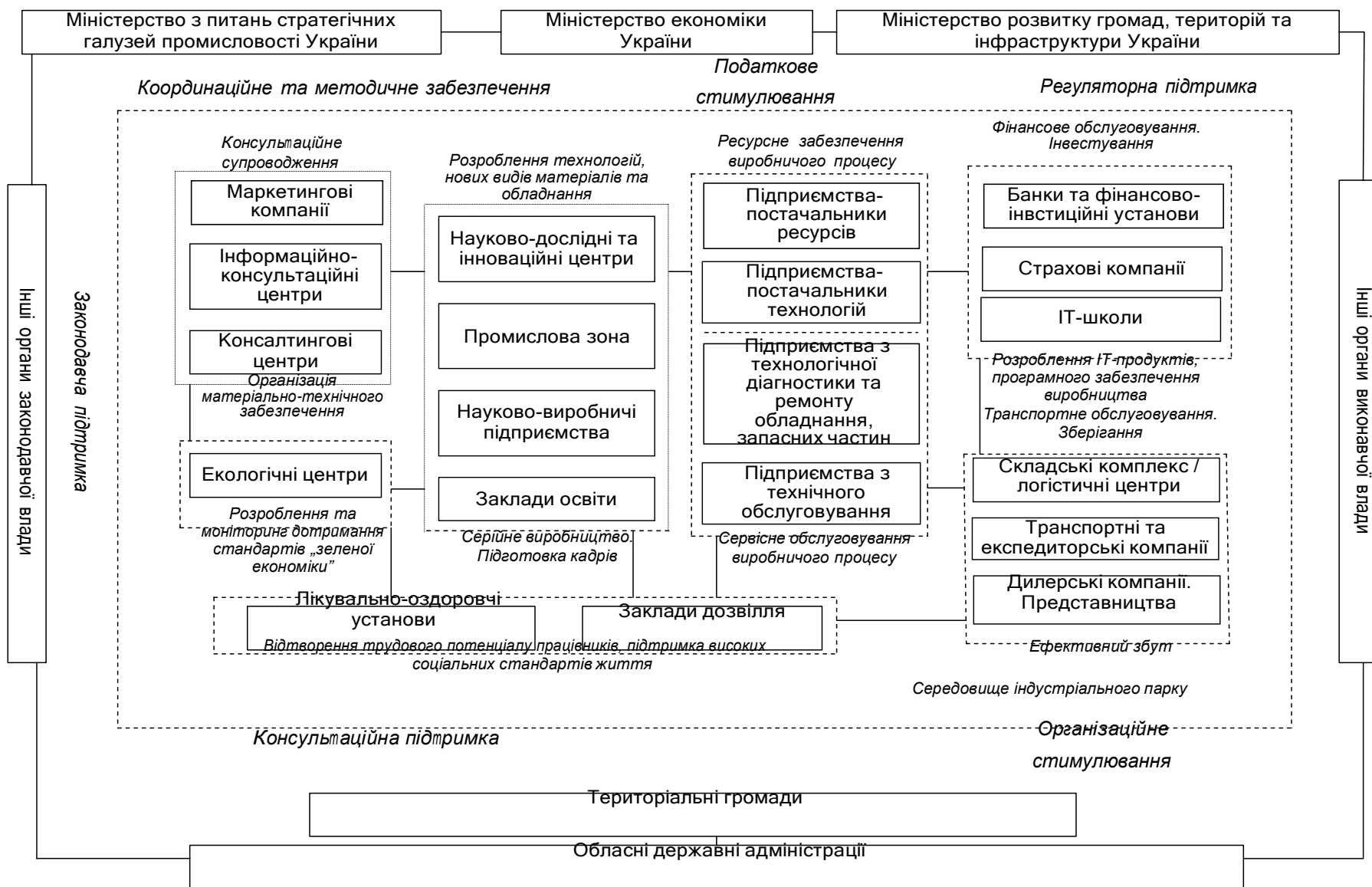

Рис. 3. Організаційно-управлінська модель створення індустріального парку (розробка автора)

по-четверте, за рахунок поживлення підприємницької ініціативності та реалізації проєктів інфраструктурної відбудови промислових зон сформується потреба у кваліфікованій робочій силі, а відповідно й можливість для працевлаштування та збільшення доходів українських громадян. Як свідчать розрахунки Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки розбудова тільки 25 індустріальних парків забезпечить створення більше 16 тис. робочих місць [42] та дозволить підвищити середній рівень заробітної плати в регіонах на 4-5 тис. грн. [43]. Це в свою чергу дасть змогу подолати корінну проблему для нашої держави – проблему трудової міграції, повернувши до країни значну частину її інтелектуального потенціалу;

по-п'яте, запровадити європейську практику екологічного управління та управління відходами і ресурсами, оскільки впровадження сучасних виробничих технологій дозволить як реалізувати ощадливий підхід до організації виробництва, так і створити спільне середовища користування ресурсами, за якого відходи одного суб'єкта становлять ресурсну базу для іншого;

по-шосте, сформувати сприятливі умови для соціально-економічного розвитку територіальних громад і регіонів. Адже для регіону розміщення на його території індустріального парку означає не лише ще одне джерело поповнення місцевого бюджету та зайнятості населення громад, а й, перш за все, стратегічний інструмент інтенсифікації інноваційних підприємницьких ініціатив та відповідно забезпечення сталого регіонального зростання.

Висновки. Отже, для поствоєнного економічного прориву нашої держави вже сьогодні необхідно проводити активну політику формування української моделі економічної резистентності, що

передбачатиме розбудову національної системи індустріальних парків як основи індустріального переродження України. Індустріально-промисловий симбіоз, що лежатиме в основі функціонування таких індустріальних парків, дозволить Україні сформувати продуктивну високотехнологічну галузеву структуру економіки і позбутися статусу сировинної держави на глобальному ринку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Економічне відродження через індустріальний розвиток України / за заг. ред. В. Власюка. Харків: Повноколір, 2020. 432 с.

2 Антикризисна політика в реальному секторі економіки України: пріоритетні напрями і завдання : аналіт. доп. / О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2022. 72 с.

3 Долженков О. В. Індустріальні парки як механізм стимулювання інвестиційно-промислової діяльності в Україні. *Lex Portus*. 2017. № 6. С. 57-64.

4 Індустріальні парки в Україні: удосконалення політики стимулювання у контексті світового досвіду / А. П. Павлюк, О. О. Єгорова, К. Л. Маркевич та ін. К. : НІСД, 2014. 64 с.

5 Економічна оцінка природного багатства України : монографія / за заг. ред. акад. НАН України, д.е.н., проф. С. І. Пирожкова; акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвеси́ка. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. 396 с.

6 Природно-ресурсний потенціал України: забезпечення добробуту та екологічної безпеки населення : монографія / за заг. ред. акад. НААН України, д. е. н., проф. М. А. Хвеси́ка. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2021. 148 с.

7 Україна з орною площею 33,5 млн га в світовому рейтингу розораності земель посіла перше місце. *superagronom.com* : веб-сайт. URL :

<https://superagronom.com/news/6385-viznachenno-reyting-krayin-lideriv-za-rivnem-rozoranosti-zemel-v-sviti> (дата звернення: 12.04.2023).

8 Промисловість України у 2016-2020 роках: статистичний збірник. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL : https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/12/zb_prom_16_20.pdf (дата звернення: 14.04.2023).

9 Велика агропереробка: в Україні формується клондайк для вигідних інвестицій. *agroportal.ua* : веб-сайт. URL : <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/velika-agropererobka-v-ukrajini-formuyetsya-klondayk-dlya-vigidnih-investiciyu> (дата звернення: 14.04.2023).

10 Розвиваємо цифрову державу: долучайтеся до обговорення Стратегії розвитку екосистеми інновацій в Україні. *Міністерство цифрової трансформації України* : веб-сайт. URL : <https://thedigital.gov.ua/news/rozvivaemo-tsifrovu-derzhavu-doluchaytesya-do-obgovorennya-strategii-rozvitku-ekosistemi-innovatsiy-v-ukrajini> (дата звернення: 15.04.2023).

11 Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науково-аналітична записка / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда, Т. К. Кваша та ін. К. : УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.

12 Україні загрожує демографічна криза: як скорочується чисельність населення. *Слово і діло* : аналітичний портал : веб-сайт. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/06/novyna/suspilstvo/instytut-demohrafiyi-nazvav-chyselnist-naselennya-ukrayiny> (дата звернення: 15.04.2023).

13 Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с.

14 Українські мігранти підіймають економіку Європи. Що буде з Україною без них? *Економічна правда* : веб-сайт.

URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/> (дата звернення: 15.04.2023).

15 Федоров анонсував новий підхід до управління системою освіти в Україні. *24tv.ua* : веб-сайт. URL : https://24tv.ua/education/osvita-ukrayini-fedorov-anonsuvav-noviy-pidhid-do-upravlinnya_n2278734 (дата звернення: 15.04.2023).

16 Інфляційний звіт, січень 2023 року. *Національний банк України* : веб-сайт. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2023-roku> (дата звернення: 15.04.2023).

17 Як українська економіка пережила 2022 рік. *bbc.com* : веб-сайт. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64008306> (дата звернення: 15.04.2023).

18 Про індустріальні парки: Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI. *Законодавство України* : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (дата звернення: 16.04.2023).

19 Індустріальні парки: підсумки 2022 року. *propertytimes.com.ua* : веб-сайт. URL : https://propertytimes.com.ua/itogi_goda/industrialni_parki_pidsum_ki_2022_roku (дата звернення: 17.04.2023).

20 Уряд включив до Реєстру індустріальних парків два нові парки. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/uriadvkliuchyv-do-reiestru-industrialnykh-parkiv-dva-novi-parky> (дата звернення: 18.04.2023).

21 Індустріальні парки в Україні – 2022 рік. *Міністерство економіки України* : веб-сайт. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> (дата звернення: 18.04.2023).

22 Дикань В. Л. Розбудова індустріальних парків як основа економічного відродження України.

Innovative educational technologies: european experience and its application in training in economics and management : Scientific and pedagogic internship (October 10 – November 20, 2022., 2022. Riga, Latvia). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. p. 45-47.

23 Індустріальні парки: який міжнародний досвід може застосувати Україна. *Економічна правда* : веб-сайт. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/07/1/675532/> (дата звернення: 18.04.2023).

24 Panasonic хоче побудувати у США ще один завод з виробництва акумуляторів для електромобілів – WSJ. *Економічна правда* : веб-сайт. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/26/690858/> (дата звернення: 19.04.2023).

25 Tahoe Reno Industrial Center. *Tahoe Reno Industrial Center* : website. URL: <https://tahoereno.com/> (accessed: 19.04.2023).

26 Eurofound (2022), Industrial parks and Industrial zones, measure SK-2000-1/2505 (measures in Slovakia), EU Policy Watch, Dublin. *static.eurofound.europa.eu* : website. URL : https://static.eurofound.europa.eu/covid19db/cases/SK-2000-1_2505.html (accessed: 19.04.2023).

27 China Industrial Park Planning, Layout and Management Analysis Report, Forward the Economist. *Qianzhan Industrial Research Institute*: website. URL : <https://www.qianzhan.com/analyst/> (accessed: 19.04.2023).

28 Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual. *unctadstat.unctad.org* : website. URL : <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx> (accessed: 19.04.2023).

29 Landmark net-zero industrial park taking shape. *global.chinadaily.com.cn* : website. URL : <https://global.chinadaily.com.cn/a/202209/01/WS630fed27a310fd2b29e7549c.html> (accessed: 19.04.2023).

30 Кузнєцова Н. В., Бабич О. А.

Спеціальні економічні зони як механізм залучення ПІІ в Китай. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 33. Ч. 1. С. 82-86.

31 First 5G industrial park launched in Shanghai. *global.chinadaily.com.cn* : website. URL : <https://www.chinadaily.com.cn/a/202003/13/WS5e6b35eba31012821727ef31.html> (accessed: 19.04.2023).

32 Shenzhen to build 20 advanced manufacturing industrial parks. *news.cgtn.com*: website. URL : <https://news.cgtn.com/news/2022-06-07/Shenzhen-to-build-20-advanced-manufacturing-industrial-parks-1aFrhc7DLjO/index.html> (accessed: 20.04.2023).

33 China's overseas investment is stable and healthy. *Ministry of Commerce of the People's Republic of China* : website. URL : <http://cafec.mofcom.gov.cn/article/c/201810/20181002796731.shtml> (accessed: 20.04.2023).

34 Malaysia-China Kuantan Industrial Park marks 10th anniversary. *english.news.cn* : website. URL : <https://english.news.cn/20230408/1b9f659c51074fefb909b810f2ea818f/c.html> (accessed: 20.04.2023).

35 After MCKIP's success, Pahang eyeing to set up more industrial parks. *nst.com.my* : website. URL : <https://www.nst.com.my/news/nation/2023/04/897379/after-mckips-success-pahang-eyeing-set-more-industrial-parks> (accessed: 21.04.2023).

36 Growth accelerators. *chinadaily.com.cn* : website. URL : <https://www.chinadaily.com.cn/a/202209/20/WS63290389a310fd2b29e78894.html> (accessed: 21.04.2023).

37 Chinese companies to develop new industrial park in Ethiopia. *english.news.cn* : website. URL : <https://english.news.cn/20230408/1b9f659c51074fefb909b810f2ea818f/c.html> (accessed: 21.04.2023).

<https://english.news.cn/20220813/114c492ff6204e2f94caa14b0dcacf64/c.html> (accessed: 21.04.2023).

38 Китайські інвестори планують побудувати метзавод в Саудівській Аравії. *gmk.center* : веб-сайт. URL : <https://gmk.center/ua/news/kitajski-investori-planujut-pobuduvati-metzavod-v-saudivskij-aravii/> (дата звернення: 22.04.2023).

39 -Tiexi Day In Germany and China-Germany (Shenyang) High-end Equipment Manufacturing Industrial Park Industry Cooperation Exchange Conference Successfully Held in Munich. *prnewswire.com* : website. URL : <https://www.prnewswire.com/news-releases/tiexi-day-in-germany-and-china-germany-shenyang-high-end-equipment-manufacturing-industrial-park-industry-cooperation-exchange-conference-successfully-held-in-munich-301786078.html> (accessed: 22.04.2023).

40 Стимули для індустріальних парків – упевнений крок на шляху євроінтеграції. *gmk.center* : веб-сайт. URL : <https://gmk.center/ua/opinion/stimuli-dlya-industrialnih-parkiv-upevnenij-krok-na-shlyahu-ievrointegracii/> (дата звернення: 22.04.2023).

41 Чому Україна залишається в аутсайдерах за розвитком індустріальних парків? *ucluster.org* : веб-сайт. URL : <https://ucluster.org/blog/2020/04/ukraina-industrialni-parku/> (дата звернення: 22.04.2023).

42 Індустріальні парки. Нові робочі місця та гроші для громад. *Політична партія «Слуга народу»* : веб-сайт. URL : <https://sluga-narodu.com/industrial-park/> (дата звернення: 22.04.2023).

43 Індустріальні парки в Україні: 25 «точок росту» за наступні 3 роки. *Укрінформ* : веб-сайт. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3325847-industrialni-parki-v-ukraini-zamah-na-grivnu-a-udar-na-korijku.html> (дата звернення: 22.04.2023).

REFERENCES

1 Vlasiuk V. (2020) *Ekonomichne vidrozhennia cherez industrialnyi rozvytok Ukrainy* [Economic revival through industrial development of Ukraine]. Kharkiv: Povnokolir. (in Ukrainian)

2 Sobkevych O. V., Shevchenko A. V., Rusan V. M. and others; for sc. ed. Zhalila Ya. A. (2022) *Antykryzova polityka v realnomu sektori ekonomiky Ukrainy: priorytetni napriamy i zavdannia* [Anti-crisis policy in the real sector of the Ukrainian economy: priority areas and tasks]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)

3 Dolzhenkov O. V. (2017) *Industrialni parky yak mekhanizm stymuliuвання investytsiino-promyslovoi diialnosti v Ukraini* [Industrial parks as a mechanism for stimulating investment and industrial activity in Ukraine]. *Lex Portus*, vol. 6, pp. 57-64.

4 Pavliuk A. P., Yehorova O. O., Markevych K. L. and others (2014) *Industrialni parky v Ukraini: udoskonalennia polityky stymuliuвання u konteksti svitovoho dosvidu* [Industrial parks in Ukraine: improving incentive policies in the context of world experience]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)

5 Pyrozhkov S. I., Khvesyk M. A. (2015) *Ekonomichna otsinka pryrodnoho bahatstva Ukrainy* [Economic assessment of Ukraine's natural wealth]. Kyiv: DU IEPSR NAN Ukrainy. (in Ukrainian)

6 Khvesyk M. A. (2021) *Pryrodno-resursnyi potentsial Ukrainy: zabezpechennia dobrobutu ta ekolohichnoi bezpeky naseleння* [Natural resource potential of Ukraine: ensuring the welfare and environmental safety of the population]. Kyiv: DU IEPSR NAN Ukrainy. (in Ukrainian)

7 *superagronom.com* : website (2023) Ukraine with an arable area of 33.5 million hectares took the first place in the world rating of ploughed land, available at: <https://superagronom.com/news/6385-viznacheno-reyting-krayin-lideriv-za-rivnem->

- rozoranosti-zemel-v-sviti (accessed: 12.04.2023).
- 8 *State statistics service of Ukraine : website* (2022) Industry of Ukraine in 2016-2020: statistical collection, available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/12/zb_prom_16_20.pdf (accessed: 14.04.2023).
- 9 *superagronom.com : website* (2023) Big agro-processing: Klondike is being formed in Ukraine for profitable investments, available at: <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/velika-agropererobka-v-ukrajini-formuyetsya-klondayk-dlya-vigidnih-investicij> (accessed: 14.04.2023).
- 10 *Ministry of digital transformation of Ukraine : website* (2023) Developing the digital State: join the discussion of the strategy for the development of the innovation ecosystem in Ukraine, available at: <https://thedigital.gov.ua/news/rozvivaemotsifrovu-derzhavu-doluchaytesya-dobgovorennya-strategii-rozvitku-ekosistemi-innovatsiy-v-ukraini> (accessed: 15.04.2023).
- 11 Pysarenko T. V., Kuranda T. K., Kvasha T. K. and others (2021) *Stan naukovo-innovatsiinoi diialnosti v Ukraini u 2020 rotsi* [State of scientific and innovative activity in Ukraine in 2020]. Kyiv: UkrINTEI. (in Ukrainian)
- 12 *slovoidilo.ua : website* (2023) Ukraine faces demographic crisis: how the population is shrinking, available at: <https://www.slovoidilo.ua/2023/04/06/novyna/suspilstvo/instytut-demohrafiyi-nazvav-chyselnist-naselennya-ukrayiny> (accessed: 15.04.2023).
- 13 Potapenko V., Holovka A., Valevskiy O. and others (2023) *Vplyv mihratsii na sotsialno-ekonomichnu situatsiiu v Ukraini* [Impact of migration on the socio-economic situation in Ukraine]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)
- 14 *epravda.com.ua : website* (2023) Ukrainian migrants are boosting Europe's economy. What will happen to Ukraine without them?, available at: <https://www.epravda.om.ua/publications/2023/01/10/695807/> (accessed: 15.04.2023).
- 15 *24tv.ua : website* (2023) Fedorov announced a new approach to managing the education system in Ukraine, available at: https://24tv.ua/education/osvita-ukrayini-fedorov-anonsuvav-noviy-pidhid-doupravlinnya_n2278734 (accessed: 15.04.2023).
- 16 *National Bank of Ukraine : website* (2023) Inflation Report, January 2023, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2023-roku> (accessed: 15.04.2023).
- 17 *bbc.com : website* (2023) How the Ukrainian economy survived 2022, available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64008306> (accessed: 15.04.2023).
- 18 *Legislation Of Ukraine : website* (2012) Law of Ukraine on Industrial Parks, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (accessed: 16.04.2023).
- 19 *propertytimes.com.ua : website* (2023) Industrial parks: results of 2022, available at: https://propertytimes.com.ua/itogi_goda/industrialni_parki_pidsum_ki_2022_roku (accessed: 17.04.2023).
- 20 *Government portal : website* (2023) The government has included two new parks in the Register of industrial parks, available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-vkliuchyv-do-reiestru-industrialnykh-parkiv-dva-novi-parky> (accessed: 18.04.2023).
- 21 *Ministry of economy of Ukraine : website* (2023) Industrial parks in Ukraine-2022, available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> (accessed: 18.04.2023).
- 22 Dykan V. L. (2022) Rozbudova industrialnykh parkiv yak osnova ekonomichnoho vidrodzhennia Ukrainy [Development of industrial parks as a basis for the economic revival of Ukraine]. *Innovative educational technologies: european*

experience and its application in training in economics and management : Scientific and pedagogic internship (October 10 – November 20, 2022., 2022. Riga, Latvia). Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 45-47.

23 *epravda.com.ua* : website (2021) Industrial parks: what international experience Ukraine can apply, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/07/1/675532/> (accessed: 18.04.2023).

24 *epravda.com.ua* : website (2022) Panasonic wants to build another plant in the United States for the production of batteries for electric vehicles-WSJ, available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/26/690858/> (accessed: 19.04.2023).

25 *Tahoe Reno Industrial Center* : website (2020) Tahoe Reno Industrial Center, available at: <https://tahoereno.com/> (accessed: 19.04.2023).

26 *static.eurofound.europa.eu* : website (2022) Industrial parks and Industrial zones, measure SK-2000-1/2505 (measures in Slovakia), EU Policy Watch, Dublin, available at: https://static.eurofound.europa.eu/covid19db/cases/SK-2000-1_2505.html (accessed: 19.04.2023).

27 *Qianzhan Industrial Research Institute* : website (2022) China Industrial Park Planning, Layout and Management Analysis Report, Forward the Economist, available at: <https://www.qianzhan.com/analyst/> (accessed: 19.04.2023).

28 *unctadstat.unctad.org* : website (2022) Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, available at: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/r/tableView.aspx> (accessed: 19.04.2023).

29 *global.chinadaily.com.cn* : website (2022) Landmark net-zero industrial park taking shape, available at: <https://global.chinadaily.com.cn/a/202209/01/WS630fed27a310fd2b29e7549c.html> (accessed: 19.04.2023).

30 Kuznietsova N. V., Babych O. A. (2020) Spetsialni ekonomichni zony yak mekhanizm zaluchennia PII v Kytai [Special

economic zones as a mechanism for attracting FDI to China]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and world economy*, vol. 33, no. 1, pp. 82-86.

31 *global.chinadaily.com.cn* : website (2020) First 5G industrial park launched in Shanghai, available at: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202003/13/WS5e6b35eba31012821727ef31.html> (accessed: 19.04.2023).

32 *news.cgtn.com* : website (2022) Shenzhen to build 20 advanced manufacturing industrial parks, available at: <https://news.cgtn.com/news/2022-06-07/Shenzhen-to-build-20-advanced-manufacturing-industrial-parks-1aFrhc7DLjO/index.html> (accessed: 20.04.2023).

33 *Ministry of Commerce of the People's Republic of China* : website (2018) China's overseas investment is stable and healthy, available at: <http://cafi.ec.mofcom.gov.cn/article/c/201810/20181002796731.shtml> (accessed: 20.04.2023).

34 *english.news.cn* : website (2023) Malaysia-China Kuantan Industrial Park marks 10th anniversary, available at: <https://english.news.cn/20230408/1b9f659c51074fefb909b810f2ea818f/c.html> (accessed: 20.04.2023).

35 *nst.com.my* : website (2023) After MCKIP's success, Pahang eyeing to set up more industrial parks, available at: <https://www.nst.com.my/news/nation/2023/04/897379/after-mckips-success-pahang-eyeing-set-more-industrial-parks> (accessed: 21.04.2023).

36 *chinadaily.com.cn* : website (2022) Growth accelerators, available at: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202209/20/WS63290389a310fd2b29e78894.html> (accessed: 21.04.2023).

37 *english.news.cn* : website (2022) Chinese companies to develop new industrial park in Ethiopia, available at: <https://english.news.cn/20220813/114c492ff6204e2f94caa14b0dcacf64/c.html> (accessed: 21.04.2023).

38 *gmk.center* : *website* (2022) Chinese investors plan to build a steel plant in Saudi Arabia, available at: [https://gmk.center/ua/news/kitajski-investori-planujut-pobuduvati-met zavod-v-sauidivskij-aravii/](https://gmk.center/ua/news/kitajski-investori-planujut-pobuduvati-met Zavod-v-sauidivskij-aravii/) (дата звернення: 22.04.2023).

39 *prnewswire.com* : *website* (2023) -Tiexi Day|| In Germany and China-Germany (Shenyang) High-end Equipment Manufacturing Industrial Park Industry Cooperation Exchange Conference Successfully Held in Munich, available at: <https://www.prnewswire.com/news-releases/tiexi-day-in-germany-and-china-germany-shenyang-high-end-equipment-manufacturing-industrial-park-industry-cooperation-exchange-conference-successfully-held-in-munich-301786078.html> (accessed: 22.04.2023).

40 *gmk.center* : *website* (2021) Incentives for industrial parks are a confident step towards European integration, available

at: <https://gmk.center/ua/opinion/stimulidlya-industrialnih-parkiv-upevnenij-krok-na-shlyahu-ievrointegracii/> (accessed: 22.04.2023).

41 *ucluster.org* : *website* (2020) Why does Ukraine remain an outsider in the development of industrial parks?, available at: <https://ucluster.org/blog/2020/04/ukraina-industrialni-parky/> (accessed: 22.04.2023).

42 *Servant of the People political party* : *website* (2022) Industrial parks. New jobs and money for communities, available at: <https://sluga-narodu.com/industrial-park/> (accessed: 22.04.2023).

43 *ukrinform.ua* : *website* (2021) Industrial parks in Ukraine: 25 -growth points|| over the next 3 years, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3325847-industrialni-parki-v-ukraini-zamah-na-grivnu-a-udar-na-kopijku.html> (accessed: 22.04.2023).